

Svar på regeringsuppdrag

**Rapport – Uppdrag att bidra till att utveckla det
brottsförebyggande arbetet**

Försäkringskassan 2025

Datum: 2025-08-25

Uppdrag att bidra till att utveckla det brottsförebyggande arbetet

Version 1.0

FK 2024/028157

Innehåll

Sammanfattning	3
1. Inledning	4
1.1 Om uppdraget.....	4
1.2 Nuläge.....	4
1.3 Avgränsningar.....	4
1.4 Disposition	5
2. Behov av att definiera eller förtydliga Försäkringskassans brottsförebyggande ansvar	5
3. Åtgärder	6
3.1 Åtgärder som bidrar till att förebygga brott med tydlig koppling till socialförsäkringen och de förmåner som Försäkringskassan hanterar	7
3.2. Åtgärder som bidrar till att förebygga samhällets samlade arbete mot brottslighet8	
4. Författningsändringar.....	9
4.1 Sedan tidigare lämnade förslag för att effektivt kunna förbygga bidragsbrott	9
4.2 Sedan tidigare lämnade förslag, samhällets samlade arbete för att effektivt kunna förebygga brott.....	10
4.3 Ytterligare behov av författningsändringar	10
5. Avslutande reflektion	11

Sammanfattning

Försäkringskassan har en central roll i samhället i arbetet med att motverka bidragsbrott och våra insatser är av avgörande betydelse för att förebygga att dessa sker. Arbetet har under den senaste tiden intensifierats men insatserna ger inte effekt i tillräcklig utsträckning. Utifrån befintlig lagstiftning arbetar Försäkringskassan med att förebygga brott, främst genom en hög upplevd upptäcktsrisk hos individer men även andra aktörer. Vi använder bland annat slumpkontroller och riskprofiler som verktyg. Vi samverkar och samarbetar i stor utsträckning med andra myndigheter, inte minst i arbetet mot den grova och organiserade brottsligheten.

Nya lagar har trätt i kraft, och flera lagförslag har aviserats, som vi tror kommer bidra till det brottsförebyggande arbetet. Försäkringskassan bedömer dock att det inte kommer att räcka till för att komma tillrätta med de problem och risker som finns i välfärdssystemet. Myndigheten har sedan tidigare påtalat behov av författningsändringar som bedöms skulle kunna möjliggöra ett mer effektivt och kraftfullt arbete för att förebygga bidragsbrott.

För att kunna bekämpa bidragsbrott, i synnerhet bidragsbrott relaterat till den organiserade brottsligheten i den utsträckning som behövs, ser Försäkringskassan att en digital transformation är nödvändig. Digital transformation handlar om att utveckla nya processer och arbetssätt med utgångspunkt i den digitala teknikens möjligheter. Det handlar om perspektivskiften. Vi behöver, tillsammans med övriga aktörer i välfärdssystemet, kunna arbeta data- och informationsdrivet samt kunna följa data såväl internt som externt. Nuvarande lagstiftning bygger på en alltför tillitsbaserad modell där systemet i hög grad förlitar sig på individens egna uppgifter. Försäkringskassan anser därför att det krävs ny lagstiftning som istället bygger på en informationscentrisk logik. En logik som utgår från objektiv och verifierbar information och som kan kontrolleras och valideras. På så sätt minskas utrymmet för manipulation och missbruk.

I svaret på det här regeringsuppdraget beskrivs i första hand myndighetens pågående och planerade åtgärder som bidrar till att förebygga bidragsbrott, inom socialförsäkringen och de förmåner som vi hanterar. En kortfattad beskrivning av hur myndigheten bidrar till att förebygga samhällets samlade arbete mot brottslighet ges även. Rapporten beskriver *inte* åtgärder som redan redovisats i annan ordning till regeringen, *inte* heller åtgärder som syftar till att det ska vara "lätt att göra rätt" för en individ eller en aktör, eller åtgärder mot felaktiga utbetalningar på grund av oavsiktliga fel beskrivs.

Försäkringskassan anser inte att ett förtydligande av definitionen av att arbeta brottsförebyggande skulle bidra till ett mer effektivt och kraftfullt brottsförebyggande arbete. Vi menar istället att det kommer att krävas ett tydligt brottsbekämpande uppdrag för Försäkringskassan, med tillhörande befogenheter inklusive en särskild underrättelseverksamhet. Genom att ge myndigheten befogenheter att utreda och åtgärda brott inom socialförsäkringsområdet kan myndigheten mer effektivt och kraftfullt, jämfört med idag, bidra till att upprätthålla välfärdssystemets integritet och rättssäkerhet, samtidigt som offentliga medel skyddas och stöd ges till de personer som verkligen är berättigade till det.

Vår slutsats är att det behövs en mer strategisk inriktning i lagstiftningen genom en informationscentrisk logik för att kunna utföra effektivare kontroller. Myndigheten bör även ges ett tydligt brottsbekämpande uppdrag, med tillhörande befogenheter inklusive en särskild underrättelseverksamhet.

1. Inledning

1.1 Om uppdraget

Försäkringskassan har fått i uppdrag¹ av regeringen att, utifrån nuvarande uppgifter och förutsättningar, analysera vilka åtgärder myndigheten kan bidra med i det brottsförebyggande arbetet. I den mån det bedöms lämpligt och ryms inom befintliga ekonomiska ramar, ska myndigheten också påbörja genomförandet av sådana åtgärder.

Redovisningen ska innehålla redogörelse av vilka åtgärder myndigheten kan bidra med vad gäller:

- pågående åtgärder,
- åtgärder som planeras och
- eventuella ytterligare förslag på nya åtgärder.

Åtgärderna ska kunna genomföras inom befintliga ekonomiska ramar. Om förslag på nya åtgärder ligger utanför befintliga ekonomiska ramar ska kostnadsberäkningar redovisas inklusive en analys över förslagets kostnadseffektivitet.

Försäkringskassan ska bedöma om det finns behov av att definiera eller förtydliga myndighetens brottsförebyggande ansvar och hur det skulle kunna göras. Myndigheten ska även redovisa eventuella hinder i författningar för att vidta brottsförebyggande åtgärder och vid behov föreslå författningsändringar. I det fall författningsändringar föreslås ska konsekvenser i enlighet med förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar redovisas.

1.2 Nuläge

Försäkringskassan arbetar på en rad olika sätt för att förebygga bidragsbrott. I regeringens instruktion² är det även reglerat att myndigheten ska säkerställa att felaktiga utbetalningar inte görs och motverka bidragsbrott.

Försäkringskassan uppskattar att det utgår cirka 9 miljarder kronor³ felaktiga utbetalningar årligen (ESV, 2021) från myndigheten. Att utbetalningar går ut felaktigt orsakas i huvudsak av att individen medvetet lämnat oriktiga uppgifter eller inte fullgjort en uppgifts- eller anmälningsskyldighet. Dessa bidragsbrott utgör en betydande samhällsutmaning som ställer krav på strukturerade, proaktiva och effektiva åtgärder inom ramen för både myndighetsgemensamt och internt arbete. De förmåner där de felaktiga utbetalningarna är mest omfattande är sjukpenning, assistansersättning, tillfällig föräldrapenning och föräldrapenning.⁴

Inom arbetet mot organiserad brottslighet stoppades under 2024 mer än 85 miljoner kronor från att betalas ut felaktigt från socialförsäkringen, och Försäkringskassan begärde också tillbaka 128 miljoner i återkrav. Våra insatser ger effekt men det är inte tillräckligt. Den organiserade brottsligheten är i ständig förändring och brottsuppläggen skiftar karaktär utifrån omvärldshändelser och teknikutveckling.

1.3 Avgränsningar

I första hand ges en övergripande beskrivning av myndighetens pågående och planerade åtgärder som bidrar till att förebygga bidragsbrott inom socialförsäkringen och

¹ Uppdrag att bidra till att utveckla det brottsförebyggande arbetet, Ju2024/02612.

² Förordning (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan | Sveriges riksdag – hämtad 2025-06-04.

³ Punktskattningen är 9,3 miljarder, intervallet är 6,9 – 11,5 miljarder, *Omfattningen av felaktiga utbetalningar inom Försäkringskassans förmåner*.

⁴ År 2021 betalades inom sjukpenning drygt 2 miljarder kronor ut felaktigt, inom assistansersättning drygt 1, 9 miljarder, inom tillfällig föräldrapenning nästan 1,4 miljarder och inom föräldrapenning drygt 1,1 miljarder kronor.

de förmåner som vi hanterar. En kortfattad beskrivning ges även till hur myndigheten bidrar till att förebygga samhällets samlade arbete mot brottslighet. Fokus har varit att beskriva hur myndigheten arbetar med att förebygga de avsiktliga felen. Med avsiktliga fel avses här fel som någon individ eller annan aktör gör medvetet och med flit istället för att det händer av misstag eller slarv.

Givet att myndigheten redan sedan tidigare lämnat in redovisningar⁵ till regeringen över åtgärder som syftar till att förebygga bidragsbrott kommer fokus *inte* vara att beskriva dessa i någon närmare omfattning. Åtgärder som syftar till att det ska vara "lätt att göra rätt" för en individ eller en aktör, eller åtgärder som tydligt pekar mot att förebygga felaktiga utbetalningar på grund av oavsiktliga fel kommer *inte* heller att beskrivas. Däremot beskrivs ett antal förslag på författningsändringar som myndigheten tidigare lämnat in och som myndigheten ser är fortsatt viktiga förutsättningar för att förebygga brott.

1.4 Disposition

Rapporten är disponerad enligt följande: I avsnitt 2 redovisas Försäkringskassans bedömning av att definiera eller förtydliga myndighetens förebyggande ansvar. I avsnitt 3 beskrivs dels pågående och planerade åtgärder som ska bidra till att förebygga brott med tydlig koppling till socialförsäkringen och de förmåner vi hanterar, dels åtgärder för att förebygga samhällets samlade arbete mot brottslighet. I avsnitt 4 redovisas förslag på författningsändringar som myndigheten sedan tidigare lyft tillsammans med ett resonemang kring behov av ytterligare författningsändringar. I avsnitt 5 ges en kort avslutande reflektion.

2. Behov av att definiera eller förtydliga Försäkringskassans brottsförebyggande ansvar

Försäkringskassan tar redan idag ansvar för att arbeta brottsförebyggande, utifrån de verktyg som finns att tillgå. Vi anser därför *inte* att ett förtydligande av definitionen i sig skulle bidra till ett mer effektivt och kraftfullt brottsförebyggande arbete.

Kriminella aktörer⁶ tillskansar sig medel på de allmännas bekostnad och brottsuppläggen ändrar kontinuerligt karaktär. Nya lagar har trätt i kraft och flera lagförslag⁷ har aviserats som vi tror kommer bidra till det brottsförebyggande arbetet. Försäkringskassan menar dock att det inte kommer att räcka för att komma tillrätta med de problem och risker som finns i systemet. Vi anser därför att det kommer att krävas ett tydligt brottsbekämpande uppdrag, med tillhörande befogenheter, för att myndigheten på ett effektivt sätt ska kunna förebygga och motverka bidragsbrott. Ett sådant uppdrag kan exempelvis innebära att myndigheten aktivt får inleda förundersökning och utreda brott. Uppdraget kan även innebära att myndigheten får bedriva underrättelsearbete. Detta är något som förväntas behandlas i den pågående utredningen *En effektivare ordning för att bekämpa bidragsbrott*⁸. Genom att ge Försäkringskassan befogenheter att utreda och åtgärda brott inom socialförsäkringsområdet kan myndigheten bidra till att upprätthålla systemets integritet och rättssäkerhet, samtidigt som offentliga medel skyddas och stöd ges till de personer som verkligen är berättigade till det.

Utöver ett brottsbekämpande uppdrag vill myndigheten även lyfta vikten av författningsändringar som innebär en mer strategisk inriktning i lagstiftningen genom en

⁵ Exempelvis i *Rätt från början och en återbetalningsverksamhet i balans*, dnr. FK 2024/028035, *Myndigheter i samverkan mot den organiserade brottsligheten 2024*,

⁶ "Kriminella aktörer" syftar på personer eller grupper som begår brott eller är involverade i olaglig verksamhet. Det kan handla om allt från enskilda individer som begår brott till organiserade kriminella nätverk eller gäng som planerar och utför brott på större skala.

⁷ Se avsnitt 4.

⁸ *Uppdrag om en effektivare ordning för att bekämpa bidragsbrott* (S 2024:C).

informationscentrisk logik för att kunna utföra effektivare kontroller. Detta skulle öka förutsättningarna för att vidta ett brottsförebyggande ansvar. För vidare resonemang se avsnitt 4.

3. Åtgärder

Under de senaste åren har Försäkringskassan intensifierat arbetet för att motverka bidragsbrott⁹. Myndighetens inriktning är att individer ska uppleva en stor upptäcktsrisk vid brott samt att brotten får allvarliga konsekvenser. Det handlar om individer som söker en förmån hos Försäkringskassan, men även andra aktörer såsom läkare, tandläkare och assistansbolag. Vi använder bland annat slumpkontroller och riskprofiler som verktyg. Vi samverkar och samarbetar i stor utsträckning med andra myndigheter.

Myndighetens insatser är av avgörande betydelse för att upptäcka och bekämpa de avsiktliga felen samtidigt som vi upprätthåller allmänhetens tillit till välfärdssystemet. Ambitionen att motverka och förebygga bidragsbrott är tydligt uttalad, strategiskt förankrad och långsiktigt hållbar. Detta manifesteras bland annat i myndighetens utvecklingsmål, verksamhetsplanering samt genom initiativ såsom etableringen av MUR¹⁰ och i särskilt uppdrag av regeringen där flera statliga myndigheter samverkar i arbetet mot organiserad brottslighet¹¹.

Eftersom vissa typer av bidragsbrott inte kan upptäckas eller hanteras enbart av Försäkringskassan är ett nära och effektivt samarbete med andra aktörer i välfärdssystemet avgörande. Systemets aktörer är tätt sammankopplade. Det innebär att ett brott riktat mot en aktör ofta får konsekvenser för flera, varför det är viktigt att aktörerna har möjlighet att kontrollera utifrån verifierad information. Försäkringskassan samarbetar i dag med andra aktörer, på lokal, regional och nationell nivå, och deltar dessutom i insatser mot organiserad brottslighet. Myndigheten är också, som tidigare beskrivits, initiativtagare till MUR och har en ledande roll i att utveckla och samordna det gemensamma arbetet mot välfärdsbrott. Försäkringskassan bidrar löpande i såväl det strategiska som operativa arbetet i underrättelsecentren och med personal för att genomföra administrativa åtgärder samt utbildnings- och informationsinsatser om den organiserade brottsligheten, arbetssätt, modus och utveckling.¹²

För att kunna motverka bidragsbrott i den utsträckning som behövs ser Försäkringskassan att en digital transformation är nödvändig. Digital transformation handlar om att utveckla nya processer och arbetssätt med utgångspunkt i den digitala teknikens möjligheter. Det handlar om perspektivskiften. Med data- och informationsdrivna arbetssätt som bygger på validerad information har vi större möjligheter att identifiera mönster och risker samt bygga ny kunskap. För att fullt ut kunna göra detta behövs en förändrad lagstiftning. Se ytterligare resonemang i avsnitt 4.

⁹ Med "bidragsbrott" avses lämnande av oriktiga uppgifter eller underlåtenhet att anmäla sådana ändrade förhållanden som ska anmälas enligt lag eller förordning och som orsakar fara för att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd felaktigt betalas ut, felaktigt tillgodoräknas, betalas ut med ett för högt belopp eller tillgodoräknas med ett för högt belopp.

¹⁰ Nätverket MUR består av 26 myndigheter som samarbetar för att förhindra felaktiga utbetalningar och bidragsbrott. Förkortningen MUR står för "motståndskraft hos utbetalande och rättsvårdande myndigheter mot missbruk och brott i välfärdssystemen".

MUR startade 2019 på Försäkringskassans initiativ som ett komplement till andra samarbeten, för att intensifiera arbetet mot bidragsbrott och missbruk av välfärdssystemen.

¹¹ "Organiserad brottslighet" kan sägas vara en form av kriminell verksamhet där brott begås systematiskt och ofta av grupper eller nätverk som samarbetar under en viss struktur eller hierarki. Dessa grupper har ofta långsiktiga mål och är välorganiserade för att kunna genomföra brott som ger stora ekonomiska vinster.

¹² Försäkringskassans arbete inom myndighetssamverkan mot organiserad brottslighet 2024.

3.1 Åtgärder som bidrar till att förebygga brott med tydlig koppling till socialförsäkringen och de förmåner som Försäkringskassan hanterar

För att effektivt motverka avsiktliga bidragsbrott vidtar Försäkringskassan inom ramen för nuvarande lagstiftning en rad åtgärder.

En hög och tidig upptäcktsrisk är en central komponent i det förebyggande arbetet, då den minskar incitamenten för felaktigheter. Försäkringskassan kombinerar kommunikation med utökade kontroller inom förmånen tillfällig föräldrapenning. Insatserna syftar dels till att minska viljan att begå bidragsbrott genom att informera om de kontroller som genomförs, dels till att upptäcka de individer som faktiskt begår bidragsbrott genom utökad kontrollverksamhet. Kommunikationsinsatserna har visat sig ge en preventiv effekt på beteendet att lämna felaktiga uppgifter.

Försäkringskassan har tagit fram en urvalsprofil för att identifiera läkare med en förhöjd risk för medvetet osant intygande och planerar även en riktad kommunikationsinsats mot hälso- och sjukvården. Syftet är dels att öka medvetenheten om att läkare är straffrättsligt ansvariga för intyg de utfärdar, dels att höja den upplevda upptäcktsrisken. Det är svårt att beräkna kostnadseffektiviteten då det inte går att veta vilken effekt en kommunikationsinsats kommer att få.

Utredningen S 2024:C *En effektivare ordning för att bekämpa bidragsbrott* har redovisat förslag som innebär att sanktionsavgifter och avstängning införs i socialförsäkringen. Försäkringskassan ser positivt på förslagen och hur dessa kan utformas för att minska felaktiga utbetalningar och bekämpa bidragsbrott.¹³ Om en sanktionsväxling införs leder det till en högre kapacitet att motverka mindre grova bidragsbrott, vilket i sin tur kan få kännbara konsekvenser för individer som medvetet lämnar felaktiga uppgifter. Försäkringskassan har i *Svar på regeringsuppdrag, Rapport – Uppdrag att planera för administrativa sanktioner i socialförsäkringen*, FK 2024/027939 lämnat en redovisning över uppskattade kostnadsberäkningar för ett eventuellt införande av en administrativ sanktionsavgift och avstängning. I dessa beräkningar ingår även en kommunikationsinsats.

Försäkringskassan arbetar löpande med att förenkla, förbättra och utöka kontroller i de digitala ansökningsflödena. En annan åtgärd är att IT-stödet för hanteringen av sjukpenningsgrundande inkomst (SGI) vidareutvecklas med utökade kontroller. Ytterligare ett exempel på myndighetens förstärkta kontrollåtgärder är genom att använda arbetsgivaruppgifter, månadsvisa inkomstdeklarationer samt frånvarouppgifter från Skatteverket. Detta innebär att myndigheten kan upptäcka och förhindra försök till manipulation av uppgifter, vilket annars skulle kunna leda till bidragsbrott.

Försäkringskassan ser även över möjligheterna att vidareutveckla elektroniskt informationsutbyte mot annan aktör. Det handlar exempelvis om möjligheten att utbyta saldo och transaktioner¹⁴, dels möjligheten att kontrollera och verifiera lämnade uppgifter mot arbetsgivare¹⁵ samt möjligheten att kontrollera uppgifter mot A-kassa¹⁶.

Det finns även andra sorters risker och hot mot välfärdssystemet. Dessa risker och hot kan exempelvis handla om infiltration, otillåten påverkan, cyberangrepp och ekonomiskt våld. Försäkringskassan har bland annat förbättrat rekryteringsprocessen för att motverka infiltration samt tagit fram en webbutbildning för att öka förståelse och kunskap om bland annat otillåten påverkan och infiltration. Vi arbetar aktivt med att utveckla hög it-säkerhet med tekniska lösningar för att bekämpa den ökade hotbilden i världen.

¹³ *Administrativa sanktioner i socialförsäkringen* (Ds 2025:8), FK 2025/007238

¹⁴ Via Bankförningens plattform FFI (Flödet för finansiell information).

¹⁵ Via Skatteverket.

¹⁶ Kontrollera familjer bosatta inom EU, men utanför Sverige, som har fortsatt A-kassa i Sverige.

Sedan 2024 har vi även i uppdrag att sammanställa och sprida information om ekonomiska aspekter av våld i nära relationer.¹⁷

I nuläget lämnar Försäkringskassan inte några förslag på nya åtgärder utanför befintliga ekonomiska ramar. Som tidigare nämnts anser Försäkringskassan att myndigheten behöver ett brottsbekämpande uppdrag, inkluderande särskilda befogenheter samt en särskild underrättelseverksamhet. Vi inväntar därför de förväntade förslag som den pågående utredningen *En effektivare ordning för att bekämpa bidragsbrott* kommer att lämna.

3.2. Åtgärder som bidrar till att förebygga samhällets samlade arbete mot brottslighet

Ett antal åtgärder pågår eller planeras i syfte att förebygga samhällets samlade arbete mot brottslighet.

Försäkringskassan lämnar till exempel löpande ut uppgifter till brottsbekämpande myndigheter¹⁸. Vi arbetar även med intern och extern kommunikation i syfte att uppmärksamma våra medarbetare, medborgare och andra aktörer om myndighetens arbete mot bidragsbrott.

Försäkringskassan arbetar även för att förebygga och motverka brott med koppling till den organiserade brottsligheten. Exempel på detta är att Försäkringskassan ansvarar för att leda och samordna arbetet i regeringsuppdraget *Uppdrag att kraftsamla mot organiserad brottslighet i välfärden*, dnr. S2025/0108. Ytterligare exempel är att Försäkringskassan sedan 2022 arbetar i det myndighetsgemensamma regeringsuppdraget om att *inrätta regionala center mot arbetslivskriminalitet och om varaktig myndighetssamverkan*.¹⁹ Sedan 2009 ingår myndigheten även i det myndighetsgemensamma arbetet mot organiserad brottslighet. Försäkringskassan redovisar årligen till regeringen resultatet av myndighetens arbete. Det samlade arbetet beskrivs i årsrapporten *Myndigheter i samverkan mot den organiserade brottsligheten 2024*.

För att förebygga och motverka brott inom assistansersättningen finns ett antal pågående åtgärder, däribland möjligheten att lämna uppgifter till Skatteverket om hur mycket assistansersättning som har betalats ut för en anordnares utförda assistans samt uppgifter om anställda assistenter till Skatteverket för att motverka bristande redovisning för företag och arbetsgivaravgifter. Eftersom brott som begås inom assistansen ofta slår mot många olika regelverk, individer och aktörer krävs ett systemövergripande arbete. I den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet har Försäkringskassan kommunicerat en rapport²⁰ om organiserad brottslighet kopplat till assistansersättning. Rapporten och efterföljande diskussioner har lett till åtgärder från regeringen i form av diskussioner kring nya lagförslag och tillsatta utredningar²¹.

¹⁷ Uppdrag att sammanställa och sprida information om ekonomiska aspekter av våld i nära relationer, Dnr: A2024/00777.

¹⁸ Från den 1 april i år reglerar lagen (2025:170) om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna att vi, efter en intresseavvägning, ska lämna alla slags uppgifter som behövs i den mottagande brottsbekämpande myndighetens brottsbekämpande verksamheten både på begäran eller på vårt eget initiativ.

¹⁹ Uppdrag att inrätta regionala center mot arbetslivskriminalitet och om varaktig myndighetssamverkan, Dnr: A2022/00333.

²⁰ Tecken på missbruk av Försäkringskassans förmåner hos den organiserade brottsligheten och hur den verkar inom assistansersättning, Diarienummer: A220.933/2025.

²¹ Kommittédirektiv *Effektiva åtgärder mot välfärdsbrott och ökad förutsebarhet inom personlig assistans*, S2025/00842.

Som ytterligare exempel på en åtgärd som bidrar till att förebygga brott på samhälls nivå ansvarar Försäkringskassan för drift och infrastruktur för meddelandeutbyten mellan myndigheter i Sverige och myndigheter i Europa.²² Detta görs inom ramen för regeringsuppdraget, *Inrätta, drifta och förvalta gemensam åtkomstpunkt för systemet e-CODEX*, Ju2024/01093.

4. Författningsändringar

Försäkringskassan har sedan tidigare påtalat behovet av att bland annat utveckla regelverken för sekretess och möjligheterna till informationsutbyte i form av framställan till regeringen. Ett antal nya regelverk finns nu på plats men det kvarstår behov av ytterligare lagändringar.

I kommande avsnitt redovisas, dels sedan tidigare lämnade förslag på författningsändringar, dels behov av ytterligare författningsändringar där vi ser att sådana är nödvändiga för att effektivt kunna förebygga bidragsbrott men även bidra till samhällets samlade arbete mot brott. En konsekvensutredning har i de flesta fall redan lämnats i de fall lagförslaget lyfts genom en framställan till regeringen.

4.1 Sedan tidigare lämnade förslag för att effektivt kunna förbygga bidragsbrott

Lagförslag i korthet	Lagförslag lyft i sammanhang
Möjlighet för Försäkringskassan att få ändra beslut som är felaktiga på grund av att förhållanden, som påverkar rätten till eller storleken av en förmån, har ändrats efter att beslutet fattades. Förbudet mot ändring till nackdel för den försäkrade ska inträda först när förmånen har betalats ut, i stället för när förmånen har förfallit till betalning.	Framställan om ändringar i 113 kap. socialförsäkringsbalken FK 2024/022601. Svar på regeringsuppdrag, <i>Rapport – Förslag till mindre regeländringar som kan minska felaktiga utbetalningar, göra det enklare för enskilda att göra rätt och effektivisera handläggningen inom socialförsäkringen</i> , FK 2024/002299.
Bestämmelserna i 114 kap. 11 och 12 §§ SFB bör ändras så att det säkerställs att det inom socialförsäkringen är möjligt att behandla och söka på uppgifter om civilstånd även utanför ärendehandläggningen trots att uppgiften indirekt utgör en känslig personuppgift. Ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska program – se över reglerna om samordning, sanktioner och deltagande. SGI-systemet bör reformeras bl.a. för att säkerställa att ersättningar från socialförsäkringen baseras på korrekta och verifierbara inkomster.	Svar på regeringsuppdrag, <i>Rapport – Förslag till mindre regeländringar som kan minska felaktiga utbetalningar, göra det enklare för enskilda att göra rätt och effektivisera handläggningen inom socialförsäkringen</i> , FK 2024/002299. Remissvar, SOU 2023:30 <i>Ett trygghetssystem för alla – översyn av regelverket för sjukpenninggrundande inkomst</i> , FK 2023/028150.
Uppgiftsskyldighet för privata aktörer som bedriver vård, skola och omsorg.	Remissvar, SOU 2023:52 <i>Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen</i> , FK 2023/028368.
Skyldighet för Skatteverket att lämna ut arbetsgivaruppgifter på individnivå enligt förordning (2001:588) i samtliga fall då uppgifterna har betydelse för Försäkringskassans handläggning, utan begränsning till specifika ärendeslag.	Remissvar, SOU 2023:47 <i>En utvecklad arbetsgivardeklaration - åtgärder mot missbruk av välfärdssystemen</i> , FK 2023/027843.

²² Bakgrunden är lagkrav via EU-förordningar i syfte att främja brottsbekämpning genom digitalisering.

Arbetsgivare bör åläggas en skyldighet att lämna frånvarouppgifter avseende all frånvaro som kan ge rätt till dag ersättningar inom socialförsäkringen.	
Regler om återkrav av felaktigt utbetald ersättning bör införas i lagen (2013:513) om ersättning för kostnader till följd av vård i ett annat land inom europeiska ekonomiska samarbetsområdet.	Framställan om ändring i lagen (2013:513) om ersättning för kostnader till följd av vård i ett annat land inom europeiska ekonomiska samarbetsområdet m.m., FK 2023/000820.
Möjlighet för Försäkringskassans personal att under vissa omständigheter vid kontrollbesök få stanna eller parkera på platser där det annars är förbjudet.	Remissvar, LI2025/00178 och LI2024/01285, <i>Framställningar från Skatteverket och Arbetsmiljöverket om ökade möjligheter att stanna eller parkera där det annars är förbjudet</i> , FK 2024/025517.

4.2 Sedan tidigare lämnade förslag, samhällets samlade arbete för att effektivt kunna förebygga brott

Lagförslag i korthet	Lagförslag lyft i sammanhang
Som huvudregel vända på logiken i offentlighets- och sekretesslagen och avskaffa sekretessen mellan myndigheter.	Framställan om utredning av om sekretessgränser mellan myndigheter ska avskaffas när det gäller sekretess till skydd för enskilda, FK 2021/004438. Förslag om att vända på logiken framförs bl.a. även i remissvar på SOU 2024:63, FK 2024/019903.
Att regeringen bör tillsätta en utredning som tar ett helhetsgrepp på frågan om hur statsförvaltningen kan och bör skyddas mot infiltration och otillåten påverkan samt att Försäkringskassan så snart som möjligt får författningsstöd för registerkontroller i anställningsärenden samt vid anlitande av personer för uppdrag.	Framställan om förbättrade möjligheter att motverka infiltration och otillåten påverkan, FK 2024/013846.
Att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten så snart som möjligt ges möjlighet att utföra kontroller i belastnings- och misstankeregistret avseende personer som myndigheterna avser eller har avsett att anställa eller anlita för uppdrag.	Promemoria om utökade möjligheter till registerkontroller för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten, FK 2024/023707.
Att skulder som drivs in av Försäkringskassan ska betalas enligt anvisning.	Framställan om ändring i socialförsäkringsbalken (2010:110) avseende kontanthantering, FK 2023/001276.

4.3 Ytterligare behov av författningsändringar

Försäkringskassan ser behov av fortsatt regelutveckling men inom ramen för detta regeringsuppdrag har myndigheten inte några konkreta författningsförslag, utöver de tidigare inlämnade, att redovisa.

Nuvarande lagstiftning är otillräcklig när det gäller att effektivt förebygga, upptäcka och motverka bidragsbrott då den bygger på en tillsbaserad modell, vilket ger utrymme för manipulation och missbruk. Välfärdssystemet förlitar sig i hög grad på individers egna uppgifter, vilket gör det svårt att effektivt upptäcka och motverka oegentligheter.

De nuvarande mekanismerna är otillräckliga, vilket gör att utrymme finns att kringgå reglerna genom att lämna felaktiga eller ofullständiga uppgifter. För att minska utrymmet för manipulation krävs en övergång till en informationscentrisk logik, med objektiv och

verifierbar information, som kan kontrolleras och valideras, för att säkerställa korrektheten i utbetalningarna. En informationscentrisk logik innebär att välfärdssystemet kan samla in, analysera och kontrollera data från olika säkra källor genom en strukturerad och datadriven metod. På så sätt skapas ett mer rättssäkert och transparent system. Det är av största vikt att rättssystemet och myndigheterna får tillgång till de resurser och verktyg som krävs för att effektivt kunna agera på felaktiga eller vilseledande uppgifter.

5. Avslutande reflektion

Det är svårt att med säkerhet bedöma i vilken utsträckning varje enskild åtgärd, eller åtgärderna sammantaget, bidrar till att förebygga brott inom socialförsäkringen och de förmåner som Försäkringskassan hanterar. Vår bedömning är dock att det ökade politiska fokuset på frågan, det intensifierade arbetet mot bidragsbrott samt de författningsändringar som har trätt i kraft, föreslagits eller är under utredning, tillsammans bidrar till att förbättra förutsättningarna.

Flera statliga utredningar har beskrivit behovet av ett ökat samarbete och informationsutbyte mellan myndigheter, utvecklade regelverk, förstärka kontroller samt ökad kunskap om bidragsbrott. Flera åtgärder har redan vidtagits, exempelvis i form av lagändringar. Liksom flera andra myndigheter har Försäkringskassan i sitt grunduppdrag att motverka bidragsbrott och delta i det gemensamma arbetet mot den grova organiserade brottsligheten. I linje med detta uppdrag är Försäkringskassans ambition att motverka och förebygga bidragsbrott tydligt uttalad, väl förankrad och har även stärkts över tid.

För att mer effektivt och kraftfullt kunna förebygga bidragsbrott bedömer Försäkringskassan att lagstiftningen behöver gå från "heder och samvete" till en mer informationscentrisk logik. En annan viktig åtgärd anser vi är att myndigheten ges ett brottsbekämpande uppdrag, inklusive nödvändiga brottsbekämpande befogenheter. Detta då bidragsbrottsligheten fortsätter att öka och brottsuppläggen blir alltmer utbredda och avancerade. Socialförsäkringssystemet utgör ett lukrativt mål för etablerade kriminella grupperingar och fungerar i vissa fall som en typ av basförsörjning. Inte sällan finns det en systematik där brotten innefattar flera socialförsäkringsförmåner. Gemensamma skattemedel förskingras och förtroendet och legitimiteten för välfärdsstaten urholkas.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Nils Öberg i närvaro av överdirektör Maria Rydbeck, avdelningschef Stefan Blom, verksamhetsarkitekt Therese Bjurberg och verksamhetsutvecklare Helena Nilsson, de två senare som föredragande.

Nils Öberg

Therese Bjurberg
Helena Nilsson